

Prediker

Prediker in het Achterhoeks

Het mooiste leed

Hooglied in het Achterhoeks

vertaald door de werkgroep 'Dialect en religie':

Jan Adolfsen († 2000)

Riek Beskers

Gerhard van Dunnewold

Hans Hinkamp

Jantjen Hendriksen

Henk Kroesenbrink (vertaler Hooglied)

Jan Leijenhorst

Henk Lettink (vertaler Prediker)

2002

Nederlands Bijbelgenootschap, Haarlem

Stichting Staring Instituut, Doetinchem

Woord vooraf

De eerste vertaling van een bijbelboek in het Achterhoeks dateert van 1859. Op de dertiende mei van dat jaar ontving de secretaris van de Maatschappij der Nederlandse Letteren van L.A.F.H. baron van Heeckeren 'een proeve van een vertaling van het Evangelie van Johannes in het Plat-Zutphens, zoo als het in de omstreken der stad van dien naam gesproken wordt'. Het manuscript is nooit uitgegeven.

Verder zijn er slechts vier vertalingen in het Achterhoeks bekend van de gelijkenis van de verloren zoon, opgenomen in de twee delen van het 'Algemeen Nederduitsch en Friesch dialecticon' van Johan Winkler uit 1874.

In de serie 'De Bijbel in Streektalen' van het Nederlands Bijbelgenootschap verscheen in 2002 in samenwerking met het Staring Instituut 'Het Evangelie naor Lucas'.

En dan nu de bijbelboeken Prediker en Hooglied.

Waarom Prediker in het Achterhoeks? In 1974 gaf het Nederlands Bijbelgenootschap een vertaling van het boek Prediker uit onder de titel 'Een twijfelaar aan het woord'. Bij het lezen en herlezen van dit boekje ontstond bij de vertaler de behoefte, dit in zijn eigen moedertaal, het Achterhoeks, te kunnen lezen. Die behoefte werd nog versterkt door een uitspraak van dominee Jans Jeuring uit Westerbork ter gelegenheid van de presentatie van 'Psalms en gezangen in Drèents' in 1991 in Dwingeloo. Hij zei daar het volgende: "De kerk heeft ons, dialectsprekers, altijd gedwongen om bij de ingang van de kerk datgene, wat het meest met ons verbonden is, namelijk onze eigen taal, achter te laten." En zo begon hij aan de niet eenvoudige klus, dit boek in zijn eigen taal over te zetten. De kritische opmerkingen van de leden van de werkgroep 'Dialect en religie' van het Staring Instituut in Doetinchem waren een uiterst waardevolle bijdrage aan het tot standkomen van deze vertaling.

Liefde is iets, waar je in het Achterhoeks niet al te veel over praat. Het is al heel wat, als je tegen iemand zegt: "Ik mag ow wal gaerne lien." Bij de vertaler van dit boekje bestond de vraag, of je een liefdeslied als dit ook in het Achterhoeks zou kunnen vertalen. Ook voor hem waren de kritische noten bij zijn vertaling van groot belang. Aan de (Achterhoekse) lezers van deze vertaling nu het oordeel, of en in hoeverre het de vertaler gelukt is, dit hoge lied van de liefde in zijn eigen taal te verwoorden.

De vertalers

PREDIKER (versie 6)

KAPITTEL 1

- 1 Waorde van Prediker, zönne van David, koning in Jeruzalem.
- 2 Wind, zeg den Prediker, allemaole wind, niks waerd.
- 3 Wat levert een mense al zien gepokkel op,
waor-t e zich met afrakkert onder de zonne?
- 4 Het ene geslacht geet, het andere geslacht kump,
mor de aerde blif altied bestaon.
- 5 De zonne kump op, de zonne geet onder,
ze hecht zich naor de plaatse,
waor-t ze waer op kump.
- 6 De wind,
ze löp naor 't zuden,
ze draeit naor 't naorden deur,
ze draeit en draeit en dwarrelt, de wind.
Eengaals in de rondte draeit de wind.
- 7 Alle baeken loopt naor de zee.
Mor de zee is nooit ne kaere vol.
Naor de plaatse, waor-t de baeken henloopt,
daor loopt ze in ne stöörigen kringloop altied waer hen.
- 8 I'j wordt meu van alle dinge, wao-j ovver praoten könt.
Gin mense kan precies zeggen, ho-t der met zit.
't Oge zut zich neet zat.
't Aor is nooit vol van 't heuren.
- 9 Wat ewest is, 't zal der waen.
Wat de leu deen, ze zölt het doon.
Niks gin ni'js onder de zonne.
- 10 Is der wat, waor-t der ene van zeg:
"No kiek ow is an, dat is ni'j",
dan is 't der al lange ewest, in de lange tiede
dee-t der veur ons ewest bunt.
- 11 Ginne gedachtenisse an dee, dee-t der vrogger waren.
Ok neet an dee, dee-t der later waen zölt.
An eur zal ginne gedachtenisse waen
bi'j eur, dee-t der 't leste waen zölt.
- 12 Ikke, Prediker,
was koning ovver Israël
in Jeruzalem.
- 13 Met mien hele harte leggen ik mi'j der op to,
te onderzeuken en te prebaeren gewaar te worden,
wat veur ne zin der stök achter alles, wat der onder den hemel edaone wordt:
ne slimme öözeri'je veur de harsens um zich daor met gengs te hollen,
hef God daormet de mensenkindere egovven.
- 14 Ik hebbe al 't gedote ezene, dat der onder den hemel edaone wordt.
En aerlijk, 't is allemaole niks waerd en achter wind an vangen.

- 15 Wat krom is, krie-j met gin meugelijkheid recht.
Wat der mankaert, kö-j met gin meugelijkheid beraekenen.
- 16 Ikke, ik hebbe bi'j mi'j zelf ezegd, dat he-k:
Zee, miene wiesheid is völle groter en völle maer eworden
as van al dee leu, dee-t veur mi'j ovver Jeruzalem regaeren,
en ik bunne achter völle dinge achter ekommen, hebbe völle wiesheid en kennis op edaone.
- 17 Met mien hele harte leggen ik mi'j der op to, in te laeren zeen
wat wiesheid en verstand is, wat onzin en gekkigheid, -
ik zoge in, dat ok dat achter wind an vangen is.
- 18 Want in völle wiesheid stök völle narigheid,
wee-t kennis vermaerdert, höldt zich völle piene en muite op den hals.

KAPITTEL 2

- 1 En to, to he-k bi'j mi'j zelf ezegd:
“Kom op, ik wil 't es prebaeren met plezaer maken,
het der good van nemmen.”
Noh, dat was ok niks waerd.
- 2 Van 't lachen he-k ezegd: “'t Is gekkigheid!”
En van 't plezaer: “Wat haalt het uut?”
- 3 Ik bun het bi'j mi'jzelf es nao egaone, wat der zol gebeuren,
a-k mi'j es te good dede an wien,
mor ik zorgen wal, da-k der mien verstand bi'j hele.
En ik hebbe dee gekkigheid uut ehaald,
um der achter te kommen,
wat of no veur een mense het beste is,
um onder den hemel
al ziene laevensdage te doon.
- 4 Groot he-k het an epakt:
ik bouwen mi'j huze,
ik planten mi'j wienbarge,
- 5 ik leggen mi'j hööve en buske an
en planten mi'j daar van alle saorten vruchtbeume in,
- 6 ik grove mi'j vievers,
zodat de beume genug water kriegen konnen
en good greuien konnen.
- 7 Ik kochte mi'j slaven en slavinnen as deenstvolk,
had ok leu, dee-t van kinds af an bi'j den hof heuren.
Ik kregge ne onmundigen trop beeste en kleinvee,
maer as al dee leu, dee-t veur mi'j in Jeruzalem wonnen.
- 8 Bi'j mi'j heupen zich ok zilver en gold op,
extra-belastingen van koningen en provincies.
Ik stellen mi'j zangers en zangeressen to,
en, waor-t 'n mense ne hoop wille van hebben kan,
de vrouwe en den harem.
- 9 Ik worden groot en kregge maer anzeen as alle,
dee-t veur mi'j in Jeruzalem wonnen.
Mor toch beheel ik miene wiesheid.

- 10 Alles, wat miene ogen hebben wollen, dat ontheel ik eur neet.
Ik lete mi'j gin enkel plezaer den neuze veurbi'j gaon.
Want zelfs an al mien geöoste ha-k wille.
Dat ston mi'j ok to.
- 11 Mor to-k nog es good kekke naor al mien gedote,
en naor al 't gemaste, da-k der met ehad hadde,
- holdt stille! - 't is allemaole niks waerd en achter wind an vangen,
en i'j komt der neet wieter met onder de zonne.
- 12 Daornao he-k es good ekekken, of i'j met wiesheid
- of ok met onbenulligheid en gekkigheid - wieter komt.
Want ho zal 't gaon met den man, dén den koning opvolgt?
Toch wisse, zo as 't altied al egaone is.
- 13 En ikke, ik zoge
dat de wiesheid bovven de gekkigheid geet,
net zo as het lecht bovven den duusteren:
- 14 ne wiezen man hef ogen in zien heufd en gebroekt ze,
ne on-wiezen kump in den duusteren in de biesterbane.
Mor ok dat he-k in ezene,
dat eur allemaole één en hetzelfde ovverkump.
- 15 En ikke, ik dachte bi'j mi'j zelf:
Wat ne on-wiezen ovverkump, ovverkump mi'j ok.
En waorumme bun ik dan zo onwies wies eworden?
To zei ik bi'j mi'j zelf,
dat ok dat niks waerd is.
- 16 Want ze zölt zich net zo min on-wieze as wieze leu blieven herinneren.
In de tokem tied is dat allemaole vergaeten.
En net zo good as ne on-wiezen störf ne wiezen.
- 17 Zodoonde kon-k het laeven neet maer uutstaon.
Want 't lek mi'j slim beroerd, wat der onder de zonne allemaole edaone wordt:
't Is allemaole niks waerd en achter wind an vangen.
- 18 Het griwwelen mi'j van alle muite,
waor-k mi'j met af erakkerd hadde onder de zonne,
da-k alles mot naolaoten an wel mi'j opvolgen zal.
- 19 En wel zal zeggen, of dén vernemstig of dom waen zal.
Toch kan hee doon en laoten wat hee wil met alles,
waor-t ik mi'j zo veur af erakkerd hebbe
en waor-k mi'j mien hele laeven onder de zonne zo naerig met ehad hebbe.
Ok dat is niks waerd.
- 20 Ik kwamme der zo wied met hen, da-k de moodvaeren hangen lete
en ging twiefelen an alles, waor-k mi'j mien laevensdage veur af erakkerd hadde.
- 21 Want zo is 't jo:
der is der ene, dén met völle massen en mieren, wiesheid en deurzicht wat opbouwt,
en dén mot dat as arfdeel naolaoten an ene, dén der niks gin muite veur edaone hef.
Dat is ok al niks waerd en slim beroerd.
- 22 Want wat blif der veur een mense eigenlijk ovver van al ziene muite
en van al zien massen en mieren,
waor-t e zich met afrakkert onder de zonne?

- 23 Enkelt alle dage verdreet en argernisse met 't wark,
ok 's nachts krig e gin röste.
Niks waerd is 't, dat is 't neet.
- 24 En at een mense dan al mag aeten en drinken,
en wille mag hebben bi'j al zien gemas en gemier,
dan he-k dit toch ok begreppen:
dat dat van God ziene hand kump.
- 25 Want wel kan der aeten en völle wille hebben
buten Um umme!
- 26 Hee hef jo ene, dén in ziene ogen good is,
wiesheid, deurzicht en wille egovven,
mor wel neet naor Um luusteren wil, löt hee heupen en opstapelen,
um het an dén te gevven, dén in God ziene ogen good is:
Ok dat is niks waerd en achter wind an vangen.

KAPITTEL 3

- 1 Alles hef zienen tied
ne tied is der veur alles wat een mense nao an 't harte lig onder den hemel.
- 2 Ne tied veur gebaorne worden,
en ne tied veur starven,
ne tied veur planten,
en ne tied veur opdoon,
- 3 ne tied veur doodslaon,
en ne tied veur waer baeter maken,
ne tied veur afbraeken,
en ne tied veur opbouwen,
- 4 ne tied veur zitten te liepen,
en ne tied veur lachen,
ne tied veur in den rouw waen,
en ne tied veur dansen,
- 5 ne tied veur stene wegsmietten,
en ne tied veur stene opstapelen,
ne tied veur vri'jen,
en ne tied veur da-j 't vri'jen laot,
- 6 ne tied veur zeuken,
en ne tied veur kwiet worden,
ne tied veur bewaren,
en ne tied veur verslakkeren,
- 7 ne tied veur losscheuren,
en ne tied veur dichte naeien,
ne tied veur zwiegen,
en ne tied veur spraeken,
- 8 ne tied veur leefhebben,
en ne tied veur haten,
ne tied veur oorlog,
en ne tied veur vrae.

- 9 Wat veur veurdeel he-j der dan van
da-j ow zo afööst?
- 10 Ik hebbe ezene, wat God 'n mense allemaole te done gaf
um zich daor met af te rakkeren.
- 11 Alles hef Hee good emaaft
en der tiede veur ezet.
Ok hef hee eur de verlenkelijkheid naor wat blievends in 't harte egovven.
Allene God zien doon en laoten, daor kan een mense gin kop of start an vinnen.
- 12 Ik hebbe in ezene, dat der veur 'n mense niks baeters is
as bli'j te waen en het good te hebben in zien laeven.
- 13 Mor ok göldt veur elk mense:
at e aet en drunk en wille hef van al ziene öözeri'je,
dan wordt um dat deur God egovven.
- 14 Ik hebbe in ezene,
jao, dat he-k: alles, wat God dut,
zal blievend waen.
I'j könt der niks an to doon.
I'j könt der niks an af doon.
God hef het zo edaone,
da-j ontzag veur Um hebben zölt.
- 15 Wat eworden is, is der al vanaf onheuglijke tiede.
Wat der kommen zal, is al vanaf onheuglijke tiede eworden.
En wat veurbi'j is, God zöch het op en brech het waer an 't lechte.
- 16 Wieters zoog ik nog wat onder de zonne:
de plaatse van de gerechtigheid – daor is 't een goddeloos gedote;
en de plaatse waar-t gerechtigheid waar zol motten worden – daor is den goddelozen.
- 17 To zei ik bi'j mi'j zelf:
“Ovver den betrouwbaoren en ovver den goddelozen zal God aordelen.”
Want argens is der ne tied
veur alles wat 'n mense an 't harte lig en wat e dut.
- 18 Ikke, ik zei bi'j mi'j zelf:
“Wat de mensen angeet,
geet het daorumme, dat ze laert inzeen: – God –;
en dat zee, at ze 't good bekiekt, net dieren bunt.”
- 19 Want én de mensen
én de dieren ovverkump één en hetzelfde.
Beide steet één en hetzelfde te wachten.
Het starven van den enen is hetzelfde as het doodgaon van den anderen.
En beide hebt ze één en denzelfden laevensaom.
En een mense hef niks veur op een dier,
want alles is niks waerd.
- 20 Alles geet naor één en dezelfde plaatse hen.
Alles is uut stof eworden.
Alles wordt waer tot stof.
- 21 Wel wet der eigenlijk,
of den laevensaom van de mensen naor boven geet

- en of den laevensaom van de dieren naor onderen geet, de grond in?
22 Zodöönig he-k in ezene,
dat der niks geet bovven den wille, dee-t 'n mense van zienen arbeid hef.
Want dat steet um to.
Want wel kan der ene zo wied kriegen, dat e wieter kik,
as zien laeven lank is?

KAPITTEL 4

- 1 En wieters zoog ik onderdrukking in allerhande maoten en saorten,
zo at ze onder de zonne veurkomt.
Wat een trööne bi'j wee-t zich doeken mot.
En veur eur gin mense, dee-t eur treust.
De zwaorte van de hand van eure onderdrukkers,
en veur eur gin mense, dee-t eur treust.
- 2 Daorumme: gelukkig de doden, dee-t al lange dood bunt:
dee bunt der baeter an to as de laevenden, dee-t no nog laeft;
- 3 nog baeter der an to is dén, dén nog gaar neet jong eworden is,
dén der nog niks van ezene hef, ho bedreufd at 't der onder de zonne an to geet.
- 4 Ikke, ik hebbe in ezene:
alle geöoste en alles wat ow gedote uuthaalt,
hef der met te maken, dat den enen het nog baeter hebben wil as den anderen.
Ok dit is niks waerd en achter wind an vangen.
- 5 Den on-wiezen zit met de arme ovver mekaarne
en bit zo zichzelf in den boek.
- 6 Baeter ne handvol röste
as beide vuuste vol geöoste en achter wind an vangen.
- 7 En ikke,
ik zoge onder den hemel eets, wat mi'j niks waerd is:
- 8 der is der ene, waor-t der ginne bi'j heurt.
Hee hef kind noch kuken
en toch ööst en martelt hee als mor deur.
Ziene ogen kiekt zich an riekdom nooit zat.
Veur wel zo-k mi'j dan toch zo afrakkeren
en mi'jzelf gin wille an 't laeven gönner?
Ok dat is jo niks waerd, een slim gedote, dat is 't.
- 9 I'j könt baeter met zien beiden waen as allene,
want wat ow geöoste ow oplevert, daor he-j dan met zien beiden wat an.
- 10 Want a-j valt,
kan den enen den anderen ovverende helpen.
Mor ongelukkig dén, dén allene is.
At hee völt, en der is gin anderen um um ovverende te helpen.
- 11 En ok:
At der twee bi'j mekare slaopt, wordt ze lekker warm.
Mor ho zal ene, dén allene slöp, warm worden?
- 12 Ene allene könt ze der makkelijk onder kriegen.

Mor met ow beiden kö-j ne ovvervaller baas,
een zeel van dree strengen snie-j neet gauw deur.

- 13 Baeter ne jonge van arme leu, dén wies is,
as ne olden, mor on-wiezen koning,
dén van gin mense maer wat annemmen wil.
- 14 Want het is veur ekommen, dat der ene uut de kaste kwam
en het tot koning schoppen.
En ok nog wal van het koninkriek, waor-t hee as arme-leus-kind gebaorne was.
- 15 To he-k ezene,
ho-t de leu, ok warkelijk Jan en alleman, haergingen,
achter den volgenden jongen kaerl an,
dén op ziene stae kwam.
- 16 At der mor ene veurop löp,
is der altied ne onmundig groten trop leu,
dee-t achter um an gaot.
Mor dan kump der een ni'j geslacht
en dee zeet niks maer in um.
Dus dat is ok niks waerd en achter wind an vangen.
- 17 Kiek uut, wa-j doot, a-j naor God zien huus hengaot!
Gaot der hen um te luusteren.
Da-s baeter as het offeren van on-wiezen,
want ze bunt nog te stom um in de gaten te hebben, dat ze verkaerd gengs bunt.

KAPITTEL 5

- 1 Waes nooit te rap met den mond,
i'j mögt ow wal tien kaere bedenken, aer a-j teggen God den mond losdoot.
Want God is in den hemel en i'j bunt op de aerde.
Waes zunig met wa-j zegt.
- 2 Want a-j völle um hande hebt, gao-j der van dreumen,
en völle gepraot is al gauw niks anders as getööte.
- 3 A-j God wat beloft,
dan mo-j der neet te lange met wachten, um het ok te doon.
Want Hee höldt neet van on-wiezen. –
Wa-j beloft hebt, mo-j doon!
- 4 I'j könt baeter niks belovven,
as a-j aerst wat beloft en 't dan neet doot.
- 5 I'j mot ow nooit met owwe waorde tot domme dinge laoten brengen
en dan teggen wel namens God kump, zeggen, dat 't ow een betjen mis egaone is.
Worumme zo-j God zo heilig maken met wat i'j zegt,
dat E den arbeid van owwe hande verrinnewaert?
- 6 Jao wisse:
Met völle vromme praot is 't net as met dreume:
't hef niks um 't lief, allemaole wind.
Wisse, heb ontzag veur God.
- 7 A-j daor, waor i'j wont, zeet dat ze de arme leu den voot op den nekke zet

- en recht en waarheid gin schien van kans kriegt,
staot der dan neet stomverbaasd naor te kieken.
Want de hoge, de hogere en nog waer hogere haeren hebt het ter völs te drok met, mekare
de hand bovven de kop te hollen.
- 8 Alles bi'j mekaarne is het een veurdeel veur een land,
at het ne koning hef, dén in de gaten hef, dat hee van den landbouw laeven mot.
- 9 Wel gek is op geld, krig nooit geld zat.
Wel gek is op heupe geld, bi'j dén kump der nooit genug binnen.
Niks waerd.
- 10 Ho maer bezit a-j kriegt, ho maer at der van met profitaeren wilt,
en wat kan den eigenaar der anders an doon as at e der bi'j kan staon kieken?
- 11 Wel arbeidt, kan good slaopen,
of e no weinig of völle te aeten ehad hef.
Mor den ovverdaod van den rieken
höldt um uut den slaop.
- 12 Ik hebbe een slim ding onder de zonne ezene:
wat der zich ene op epot had, dat brach um ongeluk.
- 13 Deur teggenslag worden e zien bezit kwiet.
Hee kreg ne zönne,
dén krig niks maer met.
- 14 Zo as zien moder um op de welt brach,
zo zal e waer uut de welt gaon, nakend, zo as e kwam.
Niks kan e metnemmen van al zien geööste.
Niks höldt e ovver.
- 15 Jao, een slim ding is het:
net zo as e kwam, zal e gaon.
En wat hef e der an ehad,
dat e zich afrakkert – niks as wind!
- 16 Alle dage zit e in den duusteren te aeten,
mot zich ovver völle argeren, en daorbi'j kump ok nog zien eigen lieden en old zaer.
- 17 Ik wil ok zeggen, wa-k as good, as mooi, ezene hebbe:
te möggen aeten en drinken en plezaerige dinge te möggen belaeven
bi'j allen arbeid, waormet a-j ow onder de zonne afrakkert,
owwe laevensdage, dee-t God ow egovven hef,
want dat is ow deel.
- 18 En at het dan al gebeurt, dat God een mense riekdom en bezit egovven hef
en at Hee um daorovver löt gaon,
zodat hee der van te aeten hef en der ok wieter zien portie van met krig en hee toch plezaer
hef van zienen arbeid,
dan is dat een geschenk van God.
- 19 Dan dech e der neet völle ovver nao, dat ziene laevensdage mor kort bunt,
want God mek het um in alles naor 't zinne.

KAPITTEL 6

- 1 Ik hebbe wat heel slimms ezene onder de zonne,
dat zwaor op de leu drukt:
- 2 Ne man, an wel God völle geld en good en aere göf;

- der faelt um niks, hee hef alles wat zien harte mor zol willen begaeren.
 Mor God mek het um onmeugelijk, der het genot van te hebben,
 want ne vrömden, dén mag der het genot van hebben.
 Dat is niks waerd en slim bedreufd.
- 3 Ok al zol der ene vader van honderd kinder waen en een lang laeven hebben,
 – ho lange of e ok zol möggen laeven –
 het maer zol bi’j um nooit vol waen,
 dan zol ik zeggen: “Ok al hef dee dan ginne echte grove ehad,
 ne misgebaorte is der baeter an to as hee.”
- 4 Want zo’n kind kwam veur niks op de welt en verdween in den duusteren.
 Den name blif in den duusteren verborgen.
- 5 Ok de zonne zoog het neet en kennen het neet.
 Toch hef het maer röste as dén man,
- 6 ok al zol dén tweeduzend jaor old worden,
 en gin oge hebben veur alle goeie dinge van het laeven.
 Kump uutendelijke neet alles langs denzelfden weg op dezelfde plaatse trechte?
- 7 Alle muite, dee-t een mense zich göf, is veur zien brood.
 Toch krig e nooit zat.
- 8 Wat hef ne wiezen veur op ne on-wiezen?
 Wat ne armen, dén toch kans zut, zich in het laeven ovverende te hollen?
- 9 Het is baeter de ogen good los te hollen as deur begaerte op ejacht te worden.
 Ok dat is niks waerd en achter wind an vangen.
- 10 Wat der ok eworden is, dat kreg al lange gelaeden zienen name.
 En i’j wet, dat hee, den mens, Adam, dén uut aerde is,
 neet kan rechten met Um, dén starker is as hee.
- 11 I’j könt der van zeggen, wa-j wilt, ’t is allemaole niks waerd.
 Wat hef een mense der an?
- 12 Want wel wet ter no,
 wat der veur een mense good is in ’t laeven,
 veur dee paar dage, dee-t eigenlijk niks bunt.
 Hee verdut ze, de dage, ne schemme en ze bunt vot.
 Jao:
 Wel zal een mense vertellen, wat der nao um onder de zonne gebeuren zal?

KAPITTEL 7

- 1 Baeter in ne goeien rökke staon as lekker roeken.
 Den dag, da-j starven mot, is baeter as den dag, da-j jonk wordt.
- 2 I’j könt baeter naor een starfhuus as naor een feest gaon.
 Want daor kö-j dudelijk zeen, waor-t uutendelijke veur iederene op an geet
 en wel laeft, kan der zich nog wat van antrekken.
- 3 Verdreet is baeter as lachen,
 want deur een somber gezichte kö-j an ’t naodenken kommen.
- 4 Het harte van ne wiezen is in het starfhuus,
 het harte van ne on-wiezen in het huus van plezaer.
- 5 Baeter a-j luustert naor de terechtwiezingen van den wiezen
 as a-j ow de komplementen van de on-wiezen anheurt.

- 6 Want as het geknetter van döörne onder ne kokkepot,
zo is het lachen van den on-wiezen.
Niks waerd, dat is 't neet!
- 7 Chantaeren kan den wiezen gek maken.
Umkoperi'je kan ene zien verstand verlezen laoten.
- 8 Den afloop van ne zaak is baeter as het begin.
Baeter lankmeudig as greuts.
- 9 Waart der ow veur, dat owwen arger neet met ow an de löppe geet,
want on-wiezen haegt euren arger depe binnen in zich.
- 10 Zeg nooit: "Ho kump het dat het in vrogger dage baeter was as rechtevaort?"
Want 't is neet van wiesheid, da-j daornaor vraagt.
- 11 Bezit is good, at der wiesheid bi'j kump,
en göf anzeen bi'j de leu onder de zonne.
- 12 De schemme van wiesheid bescharmt ow net as de schemme van geld.
Mor het veurdeel van wiesheid is: ze dut laeven.
- 13 Kiek ow an wat God emaaft hef.
Wel kan recht bugen, wat hee krom ebaogen hef?
- 14 A-j ne goeien dag hebt, waes dan ok good te passe.
A-j ne slechten dag hebt, bedenk ow dan:
Ze gaot gelieke op: beide hef God emaaft.
't Is no eenmaol zo: 'n mense kan der neet achter kommen, wat um nog te wachten steet.
- 15 Van beide he-k ezene in miene laevensdage, dee-t as damp vergaot:
Daor is ne betrouwaoren, dén der met al ziene betrouwaorheid an geet.
En der is ne smaerlap, dén met al ziene gemenigheid lange laeft.
- 16 Waes neet al te rechtvaerdig en loop neet met owwe wiesheid te koop.
Waorumme zo-j der ow in vaste lopen?
- 17 Waes neet al te gemeen en do gin stomme dinge.
Waorumme zo-j veur owwen tied starven willen?
- 18 Good is 't:
't ene doon en 't andere neet naolaoten.
Wel ontzag hef veur God, hoeft zich daor gin zorgen over te maken.
- 19 Met wiesheid krig den wiezen maer klaor as tien leu, dee-t in de stad an de töwkes trekt.
- 20 En wieters is der gin mense zo betrouwaor, dat e allenig mor good dut en nooit es wat verkaerds.
- 21 Laot de aorne neet hangen naor alles wat de leu zegt.
Dan hoof i'j ok neet te heuren, dat owwen knecht minechtig over ow dut.
- 22 A-j aerlijk bunt, wet i'j toch ok nog wal,
ho vake at i'j minechtig over andere leu edaone hebt.
- 23 Ik hebbe prebaerd in te zene, wat den zin van dit alles is,
– ik hadde ezegd: "Wies wi-k worden" –
mor zo wied bun-k nog lange neet.
- 24 Ongriepbaor blef alles wat was.
Depe, depe verborgen. Wel kan der met zien verstand bi'j?
- 25 Ik hebbe alle meugelijke muite edaone, in te zene en der achter te kommen, wat den zin van alles is,

- op zeuk naor wiesheid en eigen verantwoordelijkheid:
um in te zene, dat goddeloos gedote on-wiesheid is en dommigheid onvernulligheid.
- 26 Mangs bunt der wieve – slimmer as den dood –
as strikken bunt ze, ne valkoele eur harte.
Ze doot ow den halter umme.
Wel God recht in de ogen kieken kan, blif neet an dee hangen,
mor wel dat neet kan, wordt deur eur estrikt.
- 27 Kiek, dat worden mi’j dudelijk, zeg den Prediker,
to-k stuk veur stuk de dinge op de riege prebaeren te zetten.
- 28 Mor waor-k met mien hele harte naor ezocht hebbe,
dat he-k neet evonnene:
Onder duzend he-k wal een mense evonnene,
mor ’t was ginne vrouwe.
- 29 Bloos, kiek, dit ene is mi’j dudelijk eworden:
God hef de mensen zo emaaft, dat ze op rechte dinge bedacht waren,
mor de leu prakkizaert zich van alles uut.

KAPITTEL 8

- 1 Wel is der zo wies?
Wel deurzut wat den zin van de dinge is?
Wiesheid mek het gezichte van een mense vrendelijk.
Zo wordt zien gezichte minder strabant.
- 2 Ik zegge:
Luuster naor wat den koning ow opdreg,
en wal umda-j veur God belofd hebt, um trouw te waen.
- 3 Denk good nao, waart ow luk,
laot ow neet in met kwaoje zaken.
Want hee dut alles zo at ’t um good duch.
- 4 Want den koning hef het veur ’t zeggen.
En wel kan teggen um zeggen: “Wat maak i’j mi’j no toch?”
- 5 Wel het gebod in aere höldt, löt zich neet met slechte dinge in.
Mor het juuste moment en de juuste manaere: het harte van den wiezen hef daor weet van.
- 6 Want veur alles, wat ow an ’t harte geet, is der het juuste moment en de juuste manaere.
Der is jo völle slechtigheid onder de leu.
- 7 Gin mense wet, wat der gebeuren zal.
En ho ’t gebeuren zal, wel zal het um vertellen?
- 8 Gin mense is baas ovver de wind, dat e dee kan dwingen te gaon liggen.
Gin zeggenschap hef e ovver den dag van zienen dood.
Gin vri’jstelling göf het in den oorlog.
Onrechtmaotig verkreggen good löp den eigenaar nao.
- 9 Dat he-k allemaole ezene,
to-k kekke naor alles, zo at ’t der onder de zonne haergeet
in de tied, dat den enen het ovver den anderen veur ’t zeggen hef:
het breg um ongeluk.
- 10 Wieters he-k ezene,
dat ne falderabbes ne grove kreg,

- mor dat in ne stad leu, dee-t netjes op epast hadden,
 mor gewoon onder de grond estoopt worden en al gauw vergaeten waren¹.
 (Wieters he-k ezene,
 ho-t ne falderabbes opging naor den tempel en der binnen ging.
 Hee kwam waer en pochen der in de stad op, dat e dat edaone had.)
 Ok dit is niks waerd!
- 11 Een vonnis ovver slecht gedrag wordt neet sito voltrokken.
 Daorumme kriegt de leu der al maer wille an,
 slechte dinge te doen.
- 12 Het is jo zo, dat ne onverschilligen wal honderd kaere kwaod doen
 en toch lange laeven kan.
 Al wet ik wal, dat der ezegd wordt,
 dat het leu, dee-t ontzag hebt veur God, good geet, umdat ze aerbeed veur Um hebt.
- 13 En dat het neet good geet met den falderabbes en dat e net as de schemme, gin lang laeven
 hef,
 umdat e gin ontzag veur God hef.
- 14 Toch is 't niks waerd, wat der op de welt gebeurt:
 het göf leu, wao-j van op an könt, dee-t zo vergeet, as of ze goddeloos elaeft hadden.
 En het göf ne falderabbes, dén 't zo vergeet, as of hee in zien doen en laoten altied
 betrouwbaor ewest was.
 Ik hebbe ezegd, dat ok dit niks waerd is.
- 15 Zo he-k hoge op egovven van de wille, dee-t een mense hebben mag:
 der is veur um onder de zonne niks baeters as dat e mag aeten en drinken en bli'j waen.
 Dat kan um helpen bi'j al zien geööste in ziene laevensdage,
 dee-t God um onder de zonne egovven hef.
- 16 To-k mi'j völle muite govve,
 der achter te kommen, wat den zin is van al het gedote, wat der op de welt edaone wordt,
 – al dut der ene daorbi'j ok dag en nacht gin oge to –
- 17 to he-k in ezene, dat wat God zien doen en laoten betröf,
 een mense der neet achter kommen kan, wat den zin is van alles wat der onder de zonne
 gebeurt.
 Umdat een mense zich daorovver wal afmiert, mor het toch neet begriepen kan.
 En of ne wiezen al zeg, dat hee der haoste achter is,
 hee is toch neet in staot um het te begriepen.

KAPITTEL 9

- 1 Warkelijk, dit alles he-k deur mi'j hen laoten gaon
 en tot op den baom prebaeren nao te gaon:
 ho at leu, wao-j van op an könt, en de wiezen met alles wat ze doot, in God ziene hand
 bunt.
 Of 't leefde of haat is,
 een mense wet neet
 wat um te wachten steet.

---

¹ Den aorspronkelijken tekst is hier neet dudelijk. Dit steet der letterlijk bi'j Buber. Mor der kan volgens Aarre Lauha in zien commentaar op Kohelet gin enkel verband bestaon tussen den karkhof en de "heiligem Ort", umdat den karkhof veur de Jödden as ne onreine plaatse gold en göldt. Hee zöch het maer in de richting van den tempel. Daorumme ok de andere vertaling tussen höökskes.

- 2 Het is veur allemaole van 't zelfde laken een pak.
Iedereene ovverkump uutendelijke hetzelfde:
dén, wao-j van op an könt en den onbetrouwbaoren,
den gaeven en dén, waar-t wat an mankaert,
wel offert, en wel dat neet dut,
den goeien en den slechten,
wel lichte ne eed aflegt en wel dat zwaor völt.
- 3 Dat is het slimme, bi'j alles wat der onder de zonne gebeurt:
iederene ovverkump uutendelijke hetzelfde.
Daor kump nog bi'j: der zit völle kwaod in een mense.
Zien hele laeven haalt e zich gekke dinge in de kop, want:
"Straks - dan gao-w jo toch dood!"
- 4 Wel nog bi'j de laevenden heurt, wet één ding zeker:
"Ne laevenden hond is baeter af as ne doden leeuw."
- 5 Want wel laeft, wet dat e starven mot.
Mor de doden, dee wet gaar niks
en loon kriegt ze ok neet maer.
Ze telt neet maer met.
- 6 Eure leefde, euren haat, eur ieveren, daormet is het net zo:
veur good vot.
Part noch deel hebt ze wieter an alles
wat der op de welt onder de zonne gebeurt.
- 7 Noh dan, aet ow brood met geneugen.
Drink owwen wien met een bli'j harte.
Want van olds haer hef God daor wille an.
- 8 Kom good veur den dag in klaere
en uterlijk.
- 9 Heb wille an het laeven met de vrouwe, wao-j wies met bunt,
alle dage van ow korte laeven,
alle dage, dee-t Hee ow onder de zonne egovven hef.
– Het laeven is jo al zo kort. –
Dat is ow deel in 't laeven
bi'j alle muite, wao-j ow met afrakkert onder de zonne.
- 10 Alles, wat owwe hand vundt um te doon,
do dat, zo good a-j könt.
Want der völt niks maer te doon, niks maer uut te vigelieren, niks maer te wetten, 't is uut
met wiesheid
in het riek van den dood, wao-j hen mot.
- 11 Wieters was der nog wat te zene onder de zonne:
De rapsten wint het bi'j het hardlopen neet.
De helden wint het in den oorlog neet.
De wiezen hebt lange neet altied wat te aeten.
Vernemstige leu bunt lange neet altied rieke.
Verstandige leu staot neet altied in anzeen.
Want ze hebt allemaole met tied en omstandigheden te maken.
- 12 Daorbi'j kent een mense zienen tied neet.

Net as visse, evangen in 't smaerige net,
net as voggels, vaste in den strik,
net zo, op ne ongelukkigen tied, loopt leu in den strik.
Het ovvervölt eur reukeloos.

- 13 Ok dit he-k an wiesheid ezene,
het maken op mi'j ne groten indruk:
- 14 Der was ne kleine stad, der wonnen mor weinig leu in.
To trok der ne groten koning teggen eur op,
omsingelen dee stad en smet onmundige starkten teggen eur op.
- 15 No was der in dee stad ne man, ne wiezen, dén 't heel arm had.
Dén hef met ziene wiesheid de stad ered.
Mor gin mense hef der wieters later maer met dén armen man eraekend.
- 16 To, to he-k ezegd:
Wiesheid is baeter as heldendom,
mor de wiesheid van ne armen is neet in tel.
Naor wat hee zeg, wordt neet eluusterd.
- 17 Waorde van wiezen, dee-t zich in röste heuren laot,
haalt maer uut as het spektakel, dat ne haerser van on-wiezen mek.
- 18 Wiesheid is baeter as waopentuug.
Mor énen enkelen, dén verkaerd wil, mek völle goods kapot:

KAPITTEL 10

- 1 Net zo as dooie vlegen de zalve van den apotheker doot stinken en bedarven.
Een paar gekke ideeën legt mangs maer gewicht in de schaole as wiesheid en waerdigheid.
- 2 Het harte van ne wiezen wil de goeie kante uut.
Het harte van ne on-wiezen wil de verkaerde kante uut.
- 3 Waor-t ne gek ok geet of steet,
't faelt um an verstand. Hee zeg teggen iederene:
"Dén is gek."
- 4 At den haerser teggen ow begunt te raozen,
blief dan altied gewoon op owwen post.
Want kalmte waart der ow veur, grote faelers te maken.
- 5 Ik hebbe onder de zonne een ongelukkig spil ezene.
Het lek wal ne vergissing, mor 't gebeuren op last van den machthebber:
- 6 On-wiezen worden op de hoogste posten an esteld.
Leu, dee-t wat te been hebt, worden onderan ezet.
- 7 Ik zoge knechte op paerde
en vorsten as knechte te vote.
- 8 Wel ne koele gröf, kan der in vallen.
Wel ne mure afbrök, kan ne slange bieten.
- 9 Wel stene losbrök, kan zich daormet bezaeren.
En wel holt kleuft, kan lichte wat passaeren.
- 10 A-j de biele stomp hebt
en i'j sliapt um neet,

- he-j maer kracht neudig.
 A-j ow verstand gebroekt, krie-j maer klaor.
- 11 At ne slange bit veur de bezwaering,
 dan kan den slangenbezwaerder der ok niks maer an doon.
- 12 Waorde uut den mond van ne wiezen bunt ne weldaod,
 mor de lippen van ne on-wiezen vret um zelf op.
- 13 Zo gauw at e den mond los dut, kump der domme praot uut.
 An 't ende is het gevöörlijk dollemansgeraerte.
- 14 Ne on-wiezen pröt eengaals vedan.
 Wat wet een mense no ovver wat der nog kump?
 Wel zol um vertellen können, wat der nao um gebeuren zal?
- 15 Ne on-wiezen wordt doodmeu van alle muite, dee-t e zich göf:
 Hee wet neet ens, dat e op de biesterbane is.
- 16 Ongelukkig het land, waarvan den koning nog neet dreuge achter de aorne is,
 en waarvan de vorsten 's morgens al duftig zit te aeten.
- 17 Gelukkig het land, waarvan den koning ne edelen aard hef,
 en waarvan de vorsten op de richtige tied an taofele zit,
 um zich te starken en neet um zich te bezatten.
- 18 Deur luiigheid zakt de gebonten in mekare.
 A-j neet anpakt, lekt 't ow wal deur 't dak hen.
- 19 I'j könt der völle wille an hebben um een mööltjen te hollen,
 en den wien mek het harte bli'j,
 mor 't mot wal allemaole uut können.
- 20 Kiek uut, da-j zelfs in owwe gedachten den koning neet vervleukt,
 en da-j zelfs in de slaopkamer de machthebbers neet vervleukt.
 Want de voggels in de locht könt het wieter vertellen.
 Wat vlöggels hef, kan ow verklikken.

KAPITTEL 11

- 1 Streui ow brood mor uut ovver 't water,
 nao völle dage zö-j het trugge vinnen.
- 2 Verdeel, wa-j hebt, in zeuvenen of achten,
 want i'j wet neet, wat der op de welt allemaole an narigheid gebeuren kan.
- 3 At de wolken zwaor bunt,
 laot ze den raegen op de aerde vallen.
 En völt ne boom naor 't zuden of naor 't naorden,
 zo-t e völt, zo blif e liggen.
- 4 Wel alsmaor acht göf op den wind,
 kump an zaeien neet to.
 Wel alsmaor acht göf op de wolken,
 kump an maeien neet to.
- 5 Net zo min a-j der weet van hebt, ho-t, onder 't harte van de moder, den laevensaom den
 weg vundt naor 't kind,
 net zo min he-j der weet van, ho-t God met alles van done hef.
- 6 Zaei 's morgens ow zaod

- en laot 's aovens owwe hand neet teumiggaon,
 want i'j wet neet, wat lukken zal.
 Of 't ene of 't andere
 of dat 't met beide good gaon zal.
- 7 Het lecht is fijn an de ogen,
 het dut ow good, de zonne te zeen schienen.
- 8 Jao, at een mense völle jaoren laeft,
 dan mot e daor wille an hebben,
 en ok an de duustere dage denken:
 alles, wat kump, is niks waerd.
- 9 Jonge, i'j mot wille hebben an owwe jonkheid,
 plezaer maken in owwe jonge jaoren.
 Gao, waor-t ow harte ow ingöf te gaone en do, wat ow mooi to lik
 en bedenk wal, dat God ow van dit alles raekenschap vraogen zal.
- 10 Zet argernisse van ow af,
 hol slechtigheid ow van 't lief.
 Want jonkheid en ne mooien kop met haor bunt niks waerd.

KAPITTEL 12

- 1 Hol owwen schepper in gedachten in owwe jonge jaoren,
 aer at dee slimme dage komt
 en dee jaoren korterbi'j, waarvan a-j zegt:
 "Ik heb der gin wille maer an."
- 2 Aer at zonne en lecht,
 maone en staerne duuster wordt
 en nao den raegen de wolken waerumme komt.
- 3 Op dén dag
 fiddert de leu, dee-t het huus waart,
 kroept starke kaerls in mekare,
 holdt de maalsters op met malen, umdat ze met te weinig bunt,
 wordt het duuster veur eur, dee-t veur 't raam naor buten zit te kieken,
- 4 wordt de deuren naor de straote hen to edaone,
 störf het geloed van de mölle hendig an vot,
 wordt de stemme hoge as het geloed van ne voggel,
 wordt de wieze van de zangeressen ééntonig,
- 5 wor-j bange, at den weg oplöp
 en a-j onderweggens onverwachte dinge teggenkomt.
 Den amandelboom bleuit.
 Den sprinkhane wordt tot plaoge.
 De kapperbaeze barst.
 Want een mense geet naor zien eeuwig huus
 en op de straote loopt de anzeggers al rond.
- 6 Aer at het zilveren kaord deur etrokken,
 de golden schale ebrokken,
 de kruke bovven de welle an stukke eslagen wordt,
 en de katrolle kapot in de putte völt,
- 7 en het stof waer trugge geet naor de aerde, waor-t haer kwam,

en den laevensaom waer trugge geet naor God, dén um gof.

- 8 Allemaole wind, zeg den Prediker, 't is allemaole niks waerd.
- 9 Prediker was neet allenig ne wiezen man,
mor hee hef het volk ok inzicht bi'j ebracht.
- 10 Hee hef völle wieze waorde epunderd, op eure waerde onderzocht, op ne riego ezet.
Prediker is der op uut ewest, uutspraoken te vinnen, dee-t de leu zollen anstaon.
- 11 Waorde van wiezen bunt as prikkelstökke.
Ze bunt as pinnen, der vaste in ehamerd deur de spreukengarders.
Ze bunt deur één en denzelfden herder egovven.
- 12 En wieters, mien jonge, laot ow waarschouwen:
Der wordt völle beuke vol eschrevven, der kump gin ende an,
en van völle studaeren wor-j dood- en doodmeu.
- 13 As besloet van alles, wa-j eheurd hebt, het kump hier op an:
Heb ontzag veur God en hol ow an ziene geboden,
want daor geet het in wezen in een mensenlaeven umme.
- 14 Want God zal raekenschap vraogen van alles, wat der gebeurt,
ok van wat verborgen is, of 't no good is of slecht.

Het mooiste leed

KAPITTEL 1

1 Het mooiste leed, dat Salomo hef emaaft.

zee:

2 Ik wolle, dat e mi'j afsmokken met zienen mond!
Jao, owwe leefde deut mi'j maer as wien,
3 den rökke van ow roekegrei deut mi'j good,
owwen name is as lekkeren rökke, dee-w uns opdoot,
daorumme mögget de daerns ow zo gaerne.
4 Trek mi'j met ow met, lao-w der vandeur gaon!
As den könnig mi'j in ziene vertrekken zol brengen,
wat zo-w uns dan van bli'jschop tieren
en uns verheugen ovver ow.

koor:

Maer as den wien zö-w owwe leefde priesen:
zee mögget ow gaerne, zondermaer.

zee:

5 Donkerbroen bun ik en 't ankieken maer as waerd,
daerns van Jeruzalem,
net as de tenten van Kedar,
net as de tentdeuke van Salomo.
6 Kiek der mi'j nooit op an,
dat ik zo donkerbroen bunne,
umdat mi'j de zonne an eköld hef!
De zöns van mien moder bunt hellig op mi'j.
Zee wollen, dat ik op euren wienbarg zol passen:
op mienen eigen wienbarg heb ik neet epast.
7 Do mi'j toch bod, i'j, waor ik stapelgek op bunne,
waor i'j ow vee heudt,
waor i'j ligget te meddagen,
want waorumme zol ik verlenkelijk motten gönnen
bi'j de kudden van owwe kammeröö?

koor:

8 As ze ow daor nog gin kond van hebt edaone,
ow, knapste van alle vrouwleu,
gao dan 't spaor van de schööpe nao
en laot owwe seggen weiden,
waor de schepers zich opholdt.

hee:

9 Met ne vullemaere veur den wagen van Farao
vergeliek ik ow, mien daernken.

10 Bleuizaam bunt owwe wangen bovven de halskettene,
owwen hals onder den kralleband.

koor:

11 Golden kettinkskes zö-w ow maken
met zilveren bimmelkes der an.

zee:

12 Zolange den könnink an 't aeten is,
kö-j mienen nardus roeken.
13 Dén, wel ik liedensgaerne magge,
is mi'j as een tuufken mirre,
dat ik mi'j tussen de borsten stoppe,
14 ne tros henna is veur mi'j mienen leefsten,
in den wienbarg van Engedi.

hee:

15 Jao, knap bun i'j, miene daerne,
jao, knap bun i'j,
owwe ogene bunt net doeven.

zee:

16 Jao, ok i'j bunt knap, mienen leefsten,
um ow an te verkieken.
Fris is uns bedde.
17 't Gebintwark van uns hoes bunt ceders,
de spaoren bunt wakels.

KAPITTEL 2

1 Ik bunne de wilde narcis van den Saron.
de lelie van de depe delle.

hee:

2 As ne lelie tussen de döörne,
is mien daerne tussen de daerns.

zee:

3 As ne appelboom tussen de beume in 't bos
zo steet mienen leefsten tussen de jonges.
Ik verlange naor ziene schemme,
zette mi'j daor dale
en lekker smek wat ik van um te preuven kriege.
4 Hee hef mi'j in 't waerdshoes eneugd
onder 't vaandel van ziene leefde.
5 Gōf mi'j rozienenkoken as hartverstarkinge,
gōf mi'j appels veur den dorst,
want ik bunne zeek van leefde.

- 6 Zienen linkerarm lig onder mien heufd,
en zienen rechtern hef hee um mi'j hen.
- 7 Ik zegge 't ow,
daerns van Jeruzalem,
bi'j de gazellen,
bi'j de reen in 't veld:
wek de leefde neet op,
laot eur geworden
töt ze 't der naor hef.
- 8 Heur es: mienen leefsten!
Daor kump e an!
Hupket ovver de barge,
sprunk ovver de heuvels!
- 9 Mienen leefsten is net ne gazelle
of ne jongen reebok.
Zee, daor steet e
bi'j uns achter de mure,
gloepket deur de raams,
kik deur de spielen.
- 10 Mienen leefsten vönk an te praoten,
hee zeg teggen mi'j:
    Haeget ow,
    mien daernken,
    mien dölleken,
    en gao naor boeten hen!
    Want kiek, den winter is veurbi'j,
11 't raegenwaer is ovver,
    dat is ovver edrevvene,
12 overal in 't land kö-j 't zeen bleuien,
    de tied van zingen is ekommene,
    den roop van de torteldoeve
    is te heurne in 't land.
- 13 Den viegeboom varft ziene knöppe,
de wiendruve, dee in knop scheet, roeket.
Maak ow klaor um te gaone,
mien daernken, mien dölleken,
en kom naor boeten hen!
- 14 Mien duufken in de splete van de rotsen,
in de schuulplaatse langs 't steile pad,
laot mi'j ow gezichte zeen,
laot mi'j owwe stemme heuren,
want owwe stemme klunk as een klöksken,
lefelijk is owwen anblick.
- 15 Vang uns de vösse weg,
de kleine vösse,
zee verrinnewaert de wienbarge,
unze wiendruve in den knop!
- 16 Mienen leefsten is van mi'j

- en ik heur um to,
dén, wel tussen de lelies op de weide lóp.
- 17 Wannaer den dag op 'n ende geet
en de schemmen langer wordt,
kom dan hier op an,
do dan, mienen liefsten,
net as de gazelle of den kleinen reebok,
kom dan ovver de barge hen,
dee uns vanene holdt.

KAPITTEL 3

- 1 Op de stae, waor ik röste,
's nachens,
zeuk ik um,
naor wee mien harte oetgeet,
ik zeuke um
en vinne um neet.
- 2 Maor ik wil opstaon
en kruuskras deur de stad hen lopen,
ovver de pleinen,
deur de geste,
dén zeuken, waor mien harte naor oetgeet!
Ik zochte um
en ik vonne um neet.
- 3 Mi'j vonnen de nachtwaekers,
dee in de stad de rundte doot.
Heb i'jleu ok ezene,
naor wel mien harte oetgeet?
- 4 Kwelleke was ik eur veurbi'j,
of ik vonne um,
naor wel mien harte oetgeet.
Ik nam um bi'j de hand
en leet um neet los
veur ik um in 't hoes
van mien moder ebracht had,
naor 't vertrek van eur,
dee mi'j op de wald ebracht hef.
- 5 Ik zegge 't ow,
daerns van Jeruzalem,
bi'j de gazellen,
bi'j de reen in 't veld:
wek de leefde neet op,
laot eur geworden
töt ze 't der naor hef.

- 6 Wat is dat toch, *koor*

- dat oet de weuste
 op kump zetten
 as dikke rookslaogen,
 in ne dolm van mirre en wierook,
 van allerhande roekegrei,
 da-j bi'j den kraemer kriegten könt?
- 7 Kiek, zienen draegstool,
 dén van Salomo,
 met zestig helden,
 helden van Israël,
 der ummehen.
- 8 Elkene dreg een ziedgewaer,
 zee wet der met umme te gaone,
 elkene hef een zwaerd op zied,
 vanwaege 't gevaor 's nachens.
- 9 Ne draegstool leet zich könning Salomo maken
 oet holt van den Libanon.
- 10 De stielen maken e van zilver,
 de lönning van gold,
 de zittinge van purper,
 de binnenkante is in elegd,
 leefdwark van de daerns van Jeruzalem.
- 11 Kom korterbi'j,
 bezeet 't ow good,
 daerns van Zion,
 könning Salomo met de krone op,
 waormet zien moder um ekroond hef
 op zienen trouwdag,
 op den dag, dat zien harte
 opsprong van bli'jschop.

KAPITTEL 4

hee:

- 1 Jao, knap bu-j,
 mien daernken,
 mooi bu-j.
 Owwe ogene bunt net doeven,
 van achter owwen sluier hen,
 owwe hööre ne trop seggen,
 dee van den barg Gilead
 naor onderen golven komt.
- 2 Owwe tande liekt ne trop schööpe
 nao 't schaeren zo oet 't water,
 allemaole drechtig
 van twee jongen,
 ne misworp hef der ginene.
- 3 Owwe lippen bunt rood as bloodkrallen

- en liedensmooi owwen mond.
Owwe wangen gleuit achter owwen sluier
as 't binnenste van ne granaatappel.
- 4 As den taoren van David is owwen hals,
ebouwd umme vol te hangen,
doezend schilden hangt der an,
de waopenrusting van alle helden.
- 5 Owwe twee borsten bunt net twee reekälkfes,
twee jongen van ne gazelle,
tussen de lelies an 't weiden.
- 6 A-j den aovendwind veult
en de schemmen langer wordt,
gao ik naor den mirreberg,
naor den wierookheugel.
- 7 Knap bun i'j, mien daernken,
helendal,
niks faelt der an ow.
- 8 Kom met mi'j van den Libanon af, miene broed,
met mi'j van den Libanon naor onderen hen,
kiek ummenaer van den top van Amana,
van den top van den Senir en van den Hermon,
van waor de leeuwen huust,
van de barge van de panters.
- 9 I'j hebt mi'j in 't harte eraakt,
mien zuster, miene broed,
i'j hebt mi'j in 't harte eraakt
met enen blik van owwe ogene,
met enen zwonk van owwen halssmok².
- 10 Wat smek owwe leefde lekker,
mien zuster, miene broed,
wat deut mi'j owwe leefde deugd,
maer as wien,
en den rökke van ow roekegrei
is lekkerder as van al 't andere.
- 11 Naor röötenhonnig smaakt owwe lippen,
honnig en melk onder owwe tonge,
den rökke van owwe klaere
is as den rökke van den Libanon.
- 12 Mien zuster, miene broed,
ne beslotten hof bu-j,
ne af eslotten waterputte,
ne verzaegelde welle.
- 13 Wat oet ow opleuit,
is ne lusthof
met lekkere vruchten,
ne blomenhof met nardusplanten,

---

² Sieraad

- 14 nardus, aloë, kalmoes en kaneel,
met alles wat 't te roeken göf.
15 Ne welle is owwen hof,
ne putte met laevend water,
dat van den Libanon roesket.

zee:

- 16 Word wakker, noordenwind,
kom, wind oet 't zuden,
waai deur mienen hof hen,
dat al ziene kruden an 't roeken gaot.
Ik wolle, dat mienen leefsten
maor in zienen hof kwam,
umme te aeten van ziene kostelijke vruchten.

KAPITTEL 5

hee:

- 1 Ik komme al naor mienen hof hen,
mien zuster, miene broed,
ik plukke miene mirre en miene kruden,
ik wille miene rööte en mienen honnig aeten,
ik drinke mienen wien en miene melk.
Aet, miene mööge³, drink, en bezat ow an de leefde.

zee:

- 2 Ik slaope,
en mien harte lig wakker.
Daor heur ik mienen leefsten!
Hee klopt:
    “Do mi'j los,
    mien zuster, miene daerne,
    mien duufken, glad en geeuw.
    Mien heufd zit vol dauw,
    miene hööre vol dröppels van den nacht.”
- 3 Ik hebbe mi'j de klaere al oet etrokkene,
mot ik mi'j dee dan waer andoon?
Ik hebbe mi'j de veute ewoskene,
mo-k mi'j dee dan waer smotsig maken?
- 4 Mienen leefsten stök de hand deur 't loek hen
en mien harte sprunk van bli'jschop op.
- 5 Ik make anstalten
umme mienen leefsten los te done,
miene hande dröpt van mirre,
van miene vingere mirrehars
op den greppe van den grundel.

---

³ Vrienden

- 6 Ik do los, ik do mienen leefsten los,
 mienen leefsten hef zich umme edraeid, is wieter egaone.
 Um wat e zae
 raken mien wezzen gans van 't rit,
 ik zeuke um, ik vinne um neet,
 ik rope um, hee göf mi'j gin gewag.
- 7 De wachters, dee in de stad
 de rundte doot, vindt mi'j.
 Zee slaot mi'j, zee verwondt mi'j,
 zee trekt mi'j de klaere van 't lief,
 dee wachters op de muren.
- 8 Ik bezwaer ow,
 daerns van Jeruzalem,
 as i'j mienen leefsten vindt,
 wat gao-j um dan zeggen?
 Dat ik zeek bunne van leefde.

koor:

- 9 Wat hef owwen leefsten maer as wee ok,
 knapste van alle vrouwleu,
 wat hef e maer as welken leefsten ok,
 dat i'j uns zo dringend daornaor vraagt?

zee:

- 10 Mienen leefsten is blank en bleuizaam,
 hee völt op bovven tiendoezend man.
- 11 Zien heufd is as gold, zuver gold
 ziene hööre bunt as dadelplumen,
 ravenzwort.
- 12 Ziene ogene liekt net doeven
 an de baeke
 en ploeterend in melk,
 röstend an ne vollen drinkbak.
- 13 Ziene wangen bunt beddekes
 waarop kruderi'je wös.
 Ziene lippen lelies,
 dröppend van mirre.
- 14 Ziene arme bunt net rondhölter van gold
 met melksteen bezet.
 Zien lief lik ne plate ivoor
 in elegd met saffier.
- 15 Ziene bovvenbene bunt as staonders van albast,
 dee röst op poeren van klaarloeter gold.
 Ziene gestalte is hoge as den Libanon,
 niks minder as ceders.
- 16 Zien göögel⁴ is één en al zeutigheid,

---

⁴ Gehemelte

helendal is hee ne lust veur 't oge.
Zo is mienen leefsten,
zo is mienen vrend,
daerns van Jeruzalem!

KAPITTEL 6

koor:

- 1 Waor is owwen leefsten hen egaone,
knapste onder de vrouwleu,
welke kante is owwen leefsten op an egaone?
Wi'j zölt um met ow zeuken gaon.

zee:

- 2 Mienen leefsten is naor zienen gaorden af edaald,
naor de balsembeddekes,
umme in de gaordendelle te weidene,
lelies te plukkene.
- 3 Ik heure mienen leefsten to
en mienen leefsten is van mi'j,
dén, wel weidt tussen de lelies.

hee:

- 4 Knap bun i'j, miene daerne,
net as Tirza,
gevallig as Jeruzalem,
um ontzag veur te hebben, net as veur dee,
dee achter 't vaandel an marchaert.
- 5 Kiek van mi'j weg,
umdat owwe ogene mi'j van 't rit brengt.
Owwe hööre doot denken an ne trop seggen
dee van den barg Gilead
naor onderen golven komt.
- 6 Owwe tande liekt ne trop schööpe,
nao 't schaeren zo oet 't water,
allemaole drechtig
van twee jongen,
ne misworp hef der ginene.
- 7 Owwe wangen gleuit achter owwen sluier
as 't binnenste van ne granaatappel.
- 8 Könninginnen bunt der zestig,
bi'jvrouwen wal tachtig,
daerns zonder tal.
- 9 Maor zoas mien duufken is der bloos ene,
an eur faelt niks,
enig daerntjen veur eur moder,
nummer ene bi'j eur, waoroet ze geboren is.
Daerns zeet eur en zegt,

dat ze good af is,
könninginnen en bi'jvrouwen,
dee neunt eur priesenswaerd.

koor:

- 10 Wel is dat toch,
dee lumiert⁵ as den dag,
lecht is as de maone,
klaor as de volle zonne,
um ontzag veur te hebben, net as veur dee,
dee achter 't vaandel an marchaert?

hee:

- 11 Ik ginge naor onderen hen naor mienen nöttenhof
um te kieken of der al lotten wazzen,
um te kieken of den wingerd al oetleep,
of de granaatappels al begonnen te bleuieren.

zee:

- 12 Ton – ik wiste neet wat mi'j overkwam –
kwam ik in 't gevaar⁶ terechte
van mienen metgezel, den achtbaoren.

KAPITTEL 7

koor:

- 1 Draei ow 's umme, draei ow 's umme, Sulamitische,
draei ow 's umme, draei ow 's umme,
da-w ow bekieken könt!

hee:

- Wat wil i'jleu an de Sulamitische bekieken?
Zee is der toch neet ene dee op alle markten danst?
- 2 Wat he-j ne mooien gang met owwe sandalen an,
vorstendochter.
De rondingen van owwe heupen
bunt net armbande,
't wark van ne meisterhand.
- 3 Rond as ne komme is owwen naffel,
gekruden wien zal der neet in ontbraeken.
As een heupken weite glanst owwen boek,
lelies der umme hen.
- 4 Owwe twee borsten bunt as twee kälkfes,
twee jongen van ne gazelle.
- 5 Owwen hals is ne taoren van ivoor.

---

⁵ Licht worden

⁶ Voertuig, wagen

- Owwe ogene bunt as de vievers in Hesbon
 bi'j de paorte van Bat-Rabbim.
 Owwen nözze lik op den Libanontaoren,
 dén oetkik op Damaskus.
- 6 't Heufd op owwe scholders lik wal den Karmel,
 't haor van ow heufd wal purper.
 In de krullen daorvan raakt ne könning verstrikt.
- 7 Leefde is liedensmooi
 ze smit ow gans ondersteboven!
- 8 Owwe gestalte liekt op ne palmboom,
 owwe borsten op druventrösse.
- 9 Ik hebbe bi'j mi'j zelf ezegd:
 "Ik wille in dén palmboom klimmen,
 reken wil ik naor ziene vruchten."
 Laot owwe borsten toch wezzen
 as de druve an den wingerd
 en owwen ojjem
 as den rökke van appels
- 10 en ow gaögel as goeien wien ...

zee:

- ...dén lieke oet deur 't halsgat
 van mienen leefsten geet ...
 In 'n slaop smakt e nog met de lippen.
- 11 Ik bunne van mienen leefsten,
 naor mi'j is zien verlengst.
- 12 Kom, mienen leefsten,
 lao-w naor boeten 't veld ingaon,
 lao-w den nacht deurbrengen tussen de hennastruke.
- 13 Lao-w in de vrogte de wienbarge bezeuken,
 lao-w gaon kieken, of den wingerd al oetlöp,
 of de knöppe losgaot,
 of de granaatappels gaot bleuieren.
 Daor zal ik ow miene leefde gevven.
- 14 De leefde-appels roeket,
 boven onze deure hangt allerhande kostelijke vruchten,
 ni'jen en ok olden:
 veur ow, mienen leefsten, heb ik dee ewaard.

KAPITTEL 8

- 1 Och, was i'j maor een breur van mi'j,
 dén bi'j mien moder an de borste elaezene had.
 As ik ow dan op straote zol treffen,
 zol ik ow kussen
 en ze zollen der mi'j neet
 umme dörven te begekken.

- 2 Ik zol ow lenen⁷, ik zol ow brengen
in 't hoes van mien moder.
Daor zo-j 't mi'j können laeren,
krudenwien zol ik ow te drinken gevven,
sap van miene granaatappels.
- 3 Zienen linkerarm lig onder mien heufd
en zienen rechtern hef hee umme mi'j hen.
- 4 Ik zegge 't ow,
daerns van Jeruzalem,
wek de leefde neet op,
laot eur geworden
töt ze 't der naor hef.

koor:

- 5 Wel is dee,
dee opkump vanoet de weuste,
lönnend op euren leefsten?

zee:

- Onder den appelboom
he-k ow wakker emaaft.
Daor was 't, dat ow moder van ow op 't leste leep,
net daor kreeg ze de weeën en kwam i'j op de wald.
- 6 Druk mi'j as een zaegel
ow op 't harte,
as ne zaegelband ow umme den arm.
Want stark as den dood is de leefde,
hard as 't dodenriek de hartstocht.
Eure löchten: pielerts⁸ van löchten,
ne glood, dee van Um haerkump!
- 7 Al 't water kan met gin möggelijkheid de leefde blussen,
de rivieren könt eur neet wegspeulen.
As ne man alle schatten oet zien hoes
vanwaege de leefde zol willen gevven,
dan zollen ze um begekken, um oetlachen.

koor:

- 8 Bi'j unze volk he-w ne zuster, dee is nog klein,
zee hef nog gin borsten.
Wat zö-w met unze zuster doon
op den dag, dat 't ovver eur geet?
- 9 Is ze ne mure,
lao-w der dan ne tinne van zilver op bouwen;
en is ze ne paorte,

---

⁷ Leiden

⁸ Bliksemflitsen

lao-w der dan ne planke van cederholt veur houwen.

zee:

- 10 No ikke ne mure bunne,
miene borsten net as töörne,
do worden ik in ziene ogene
as ene waor-j vrae bi'j vindt.

hee:

- 11 Salomo had ne wienbarg in Baäl-Hamon.
Hee gaf den wienbarg an de oppassers,
elkene zol veur de opbrengst daarvan
doezend zilverstukken op motten brengen.
- 12 Den wienbarg, dén mi'j heurt,
heb ik veur ogene,
veur ow, Salomo, bunt de doezend zilverstukken
en veur de oppassers van den oogst tweehonderd.
- 13 I'j, daor argens in de hövve,
miene mööge lustert of ze ow heurt,
maak toch gewag.

zee:

- 14 Kom gauw hierhen, mienen leefsten,
zoas ne gazelle,
as een reebuksken,
van ovver de barge vol balsemkroed.

Verantwoording

De werkgroep 'Dialect en religie'

Vertalingen, of het nu gaat om die van psalmen en geestelijke liederen of om die van bijbelboeken worden gedragen door de hele werkgroep.

Ten tijde van het werk aan de vertalingen van Prediker en Hooglied bestond de werkgroep uit de volgende leden:

Jan Adolfsen (1924 - 2000), geboren in Eibergen, was predikant in de Nederlands Hervormde Kerk en stond achtereenvolgens in Ootmarsum, Neede, Brummen, Ellecom-De Steeg, Halle en Steenderen-Bronkhorst. In de dagen van de Regionale Omroep Noord en Oost (RONO) was hij een van de eerste predikanten, die meewerkte aan kerkdiensten in de eigen taal. In de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw was hij ook regelmatig te horen in overdenkingen, die door de regionale zenders werden uitgezonden. Binnen de werkgroep was hij iemand, die vertalingen uiterst precies en kritisch volgde, maar die kritiek op een beminnelijke manier naar voren bracht.

Riek Beskers (1930), geboren in de buurtschap Meddo onder Winterswijk, was werkzaam in het onderwijs. Ze schrijft hoofdzakelijk korte verhalen in dialect en is bestuurlijk betrokken bij grensoverschrijdende activiteiten op het terrein van het dialect. Voor de bundel 'Psalmen en Gezangen in 't Achterhooks en Liemers' leverde zij een aantal vertalingen van psalmen en gezangen en schreef ook enkele nieuwe liederen.

Gerhard van Dunnewold (1932), geboren in de buurtschap De Haart onder Aalten, was Luthers predikant in Doetinchem en Winterswijk en is nu met emeritaat. Was net als Jan Adolfsen betrokken bij de religieuze programma's van de radiuitzendingen voor Gelderland en Overijssel. Hij was in de Achterhoek een van de eerste predikanten, die met een zekere regelmaat in kerkdiensten in dialect voorging. Zijn rol bij de besprekingen van de vertalingen bestond eruit de vertalingen op een kritische manier te controleren aan de hand van de grondtekst.

Hans Hinkamp, (1962), geboren in Bredevoort (gemeente Aalten). Hij is werkzaam als predikant van de Nederlands Hervormde gemeente van Lichtenvoorde. In zijn werk binnen de kerk vindt hij het gebruik van dialect bijzonder belangrijk. Op die manier kan hij als predikant de mensen in hun eigen taal aanspreken. Vandaar ook dat hij regelmatig in kerkdiensten in dialect voorgaat. Bijbelvertalingen in dialect moeten, wat hem betreft, naast doeltaalgericht ook brontaalgetrouw zijn. Dat draagt hij binnen de werkgroep in zijn commentaar op vertalingen ook duidelijk uit.

Jantjen Hendriksen (1931), geboren in Hengelo (Gld.). Zij schrijft gedichten en verhalen in dialect. Ze heeft drie gedichtenbundels uitgegeven, die gekenmerkt worden door een sterk religieuze inslag. Iets, dat in dialectliteratuur niet zo vaak voorkomt. Daarnaast schreef ze een verhalenbundel. In de bundel 'Psalmen en Gezangen in 't Achterhooks en Liemers' staat een aantal vertalingen van gezangen en enkele nieuwe liederen van haar hand. Haar taak binnen de werkgroep bestaat vooral uit het kritisch volgen van de dialecttekst.

Henk Krosenbrink (1928), geboren in de buurtschap Miste onder Winterswijk. Was leraar, medewerker van de Regionale Omroep Noord en Oost, directeur van het Staring Instituut. Hij vervulde tal van bestuursfuncties op het gebied van dialect. Is auteur van een aantal streekromans en van tal van verhalen in dialect. Daarnaast schreef hij regelmatig artikelen in en over dialect en

dialectliteratuur voor regionale kranten en voor wetenschappelijke publicaties. Ook hij leverde psalmen- en gezangenvertalingen voor 'Psalmen en Gezangen in 't Achterhoeks en Liemers'. Hij vertaalde het Hooglied in het Achterhoeks. Binnen de werkgroep vervult hij de rol van voorzitter-secretaris. Tevens is hij de vraagbaak op het terrein van het dialect.

Jan Leijenhorst (1954), geboren in Woudenberg, opgegroeid in Aalten, waar hij met het Achterhoeks vertrouwd raakte en het als zijn moedertaal ging beschouwen. Hij is als catecheet en pastoraal werker verbonden aan de Nederlands Hervormde gemeente te Laren (Gld.). Binnen de werkgroep houdt hij zich, overigens net als de andere predikanten, bezig met de vraag of de Achterhoekse vertaling van een tekst in overeenstemming is met de grondtekst.

Henk Lettink (1936), geboren in de buurtschap Dale onder Aalten. Was leraar Duits aan verschillende scholen, het laatst in Hoogeveen, waar hij nu nog woont. Van zijn hand verscheen een tweetal dichtbundels in het Achterhoeks. Ook schreef hij een aantal artikelen over dialectliteratuur en enkele artikelen over dialect en kerk. De bundel 'Psalmen en Gezangen in 't Achterhoeks en Liemers' bevat een aantal psalmen- en gezangenvertalingen en enkele nieuwe liederen van zijn hand. Hij vertaalde Lucas en Prediker in het Achterhoeks.

Werkwijze binnen de werkgroep

De werkgroep komt als regel één keer per maand een middag van twee tot vier bij elkaar, met uitzondering van de laatste vergadering van het seizoen. Dan wordt een hele dag vergaderd.

De vertalers, in dit geval Henk Krosenbrink en Henk Lettink, brengen een eerste versie van hun vertaling in. In de tijd tussen deze vergadering en de volgende bestuderen de andere leden van de werkgroep de vertaling en leveren, zo mogelijk schriftelijk, hun commentaar bij de vertaler in. Op basis van dat commentaar maakt de vertaler een nieuwe versie.

Deze versie wordt dan in achtereenvolgende sessies uitvoerig besproken. Elke pericoop wordt door de vertaler eerst hardop voorgelezen. Vervolgens passeert elk vers afzonderlijk de revue. Omdat geen van beide vertalers het Hebreeuws machtig is, ligt bij de bespreking van de afzonderlijke verzen sterk de nadruk op wat er in de brontaal staat. Dat is vooral het werk van de theologen binnen de werkgroep. Al discussiërend wordt zo van elk vers de definitieve versie vastgesteld. Wanneer het hele bijbelboek op deze manier is doorgeworsteld, volgt nog een sessie, waarin het hele bijbelboek nog een keer wordt doorgelopen op fouten, die toch nog zijn blijven zitten, en op inconsequenties ten aanzien van bepaalde vertalingen.

Omdat, zoals al gezegd, geen van beide vertalers Hebreeuws kunnen lezen, hebben zij van andere bronnen gebruik gemaakt.

Voor Prediker waren dat:

- Online Bijbel de Luxe 2000, Importantia Publishing, Dordrecht
- Die Schriftwerke. Verdeutsch von Martin Buber gemeinsam mit Franz Rosenzweig, deel 4, Verlag Lambert Schneider, Heidelberg, 1986
- Aarre Lauha : Kohelet (Reihe Biblischer Kommentar Altes Testament - Band XIX), Neukirchener Verlag, Neukirchen-Vluyn, 1978
- Bijbel in de nieuwe vertaling, Ned. Bijbelgenootschap, Amsterdam, 1955
- Een twijfelaar aan het woord - Het boek Prediker in een nieuwe vertaling, Nederlandsch Bijbelgenootschap, Amsterdam-Haarlem, 1974
- Pius Drijvers en Pé Hawinkels: Job / Prediker, Ambo, Baarn, 1993

- Die Bibel oder die ganze Heilige Schrift des Alten und Neuen Testaments - Nach der deutschen Übersetzung D. Martin Luthers - Nach dem 1912 vom Deutschen Evangelischen Kirchenausschuß genehmigten Text, Privilegierte Württembergische Bibelanstalt, Stuttgart, z.j.
- Johannes Jessen: Dat Ole un dat Nie Testament in unse Moderspraak, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1984
- Statenvertaling in M. Henry: Verklaring van het Oude Testament, deel 4 - Opnieuw uit het Engelsch vertaald - Vermeerderd met een voorrede van Dr. H. Bavinck, J.H. Kok, Kampen, 1912

Voor het Hooglied:

- Die Schriftwerke. Verdeutsch von Martin Buber gemeinsam mit Franz Rosenzweig, deel 4, Verlag Lambert Schneider, Heidelberg, 1986
- Statenvertaling, Amsterdam, 1797
- Bijbel in de nieuwe vertaling, Ned. Bijbelgenootschap, Amsterdam, 1951
- Het hoogste lied, Het Hooglied van Salomo in een nieuwe vertaling, NBG, Amsterdam-Haarlem, 1974
- Hooglied, Hebreeuwse tekst en Nederlandse vertaling, uitgegeven door Nederlands Bijbelgenootschap, Haarlem, en Societas Hebraica Amstelodamensis, 1998

Hoewel het bij vertalingen van bijbelboeken om een uiterst serieuze aangelegenheid gaat en de werkgroep, wat betreft de religieuze achtergrond uit vogels van diverse pluimage bestaat, verlopen de bijeenkomsten van de werkgroep in een uiterst ontspannen sfeer en wordt er regelmatig hartelijk gelachen.

Bijbelse namen

Voor zover er in de bijbelboeken Prediker en Hooglied namen voorkomen, is besloten, daarvoor de gangbare namen te gebruiken. Het is in het algemeen zo, dat men in het Achterhoeks niet de gewoonte heeft, om Bijbelse namen te 'verachterhoeksen'. Er zijn slechts enkele gevallen bekend, waarin dat is gebeurd. Zo wordt de tijd van de oogst vaak omschreven met 'sint-jaopik', omdat in die tijd de dag van de heilige Jacobus valt, 25 juli. Maar Bredevoort wordt spottend gewoon 'Nazareth' genoemd.

Enkele kenmerken van het Achterhoeks

Het Achterhoeks is een Nedersaksisch dialect, dat gesproken wordt in een gebied, dat in het zuiden begrensd wordt door de Oude IJssel, in het westen door de IJssel, in het noorden door de provinciegrens met Overijssel en in het oosten door de rijksgrens met de Bondsrepubliek Duitsland. Binnen dit gebied verschillen de dialecten ook nog weer van plaats tot plaats. De vertaling van Prediker is geschreven in het dialect van Aalten, die van het Hooglied in dat van Winterswijk. Aan de hand van de Nederlandse woorden 'ons' (1e persoon meervoud 3e en 4e naamval) en 'huis' kan het verschil tussen beide dialecten duidelijk worden gemaakt: in Aalten zegt men 'ons' en 'huus', in Winterswijk 'uns' en 'hoes'.

Toch zijn er ook een groot aantal gezamenlijke kenmerken van het Achterhoeks. Daarvan volgen er hier enkele.

Werkwoorden

Het Nederlandse sterke werkwoord 'lopen' wordt in het Achterhoeks als volgt vervoegd:

<i>o.t.t.</i>	<i>o.v.t.</i>	<i>v.t.t.</i>
ik lope	ik lepe	Ik hebbe elopen(e)
i-j loopt (dow löpste)	i-j lepen (dow leepste)	
hee/zee löp	hee/zee leep	
wi-j loopt	wi-j lepen	
i-j (i-jleu) loopt	i-j (i-jleu) lepen	
zee loopt	zee lepen	

Het persoonlijk voornaamwoord 'dow' wordt nog wel in Winterswijk en Groenlo gebruikt, in Aalten niet meer.

Het voltooid deelwoord wordt gevormd met behulp van het voorvoegsel 'e'. Dat geldt eveneens voor de zwakke werkwoorden. Zelfs nieuwe werkwoorden, zoals 'e-mailen' en 'computeren' volgen deze regel. Iemand kan zeggen: Ik hebbe ow dat gistern e-e-maild. Of een kind: Ik hebbe een uur e-computerd.

Ook bij de zwakke werkwoorden bestaan er verschillen in de vervoeging. Als voorbeeld volgt hier het Nederlandse 'werken'.

<i>o.t.t.</i>	<i>o.v.t.</i>	<i>v.t.t.</i>
ik arbeide	ik arbeiden	Ik hebbe e-arbeid
i-j arbeidt	i-j arbeiden	
hee/zee arbeidt	hee/zee arbeiden	
wi-j arbeidt	wi-j arbeiden	
i-j (i-jleu) arbeidt	i-j (i-jleu) arbeiden	
zee arbeidt	zee arbeiden	

Zelfstandige naamwoorden

Het Achterhoeks maakt een duidelijk onderscheid tussen mannelijke, vrouwelijke en onzijdige woorden.

M: Den/Dizzen/Dén/Ne jongen kaerl löp hard.
(De/Deze/Die/Een jonge man loopt hard.)

V: De/Dizze/Dee/Ne jonge vrouwe löp hard.
(De/Deze/Die/Een jonge vrouw loopt hard.)

O: Het ('t)/Dit/Dat kleine kind löp hard. Een klein kind löp hard.
(Het/Dit/Dat kleine kind loopt hard. Een klein kind loopt hard.)

Bij mannelijke woorden krijgt het bijvoeglijke naamwoord in alle naamvallen een 'n' of 'en'.

Wat betreft de meervoudsvorming van de zelfstandige naamwoorden kent het Achterhoeks enkele significante verschillen met het Nederlands. Zo kent het Achterhoeks een vrij groot aantal zelfstandige naamwoorden, waarvan het meervoud, net als in het Duits, wordt gevormd door middel van 'e' + Umlaut. Enkele voorbeelden:

<i>Nederlands</i>	<i>Achterhoeks (enkelvoud)</i>	<i>Achterhoeks (meervoud)</i>
boom	boom	beume
huis	huus (hoes)	huze

schaap	schaop	schööpe
kop	kop	köppe
pad	pad	paede (pae)

Waar in het Nederlands bij het meervoud van bijvoorbeeld de woorden 'kind' en 'kalf' de uitgang 'eren' volgt, heeft het Achterhoeks de oude vorm 'kinder' (kindere) en 'kalver' (kalvere) bewaard.

Een ander verschijnsel, waarin het Achterhoeks afwijkt van het Nederlands, is de vorming van verkleinwoorden. Het achtervoegsel voor veel verkleinwoorden is '-ken', meestal, indien mogelijk, vergezeld van een Umlaut. Een 'boekje' is een 'beuksken', een 'schaapje' is een 'schööpken', een 'paadje' een 'paeken' en een 'fietsje' een 'fietsken'. Toch is ook hier de invloed van het Nederlands niet te ontkennen. Goed Achterhoekse woorden als 'paerdeken', 'beesteken' (koetje) en 'daernken' worden als ouderwets ervaren en zijn vervangen door 'paerdjen', 'beestjen' en 'daerntjen'.

Met betrekking tot de syntax hanteert het Achterhoeks oorspronkelijk net als het Duits de regel, dat in een bijzin het vervoegde werkwoord aan het eind van de zin staat. Een voorbeeld: de Nederlandse zin 'Hij zegt, dat hij morgen niet kan komen' wordt in het Achterhoeks 'Hee zeg, dat hee morgen neet kommen kan'. Maar ook dit verschijnsel is onder invloed van het Nederlands meer en meer aan het verdwijnen. Veel dialectsprekers kennen en gebruiken deze regel absoluut niet meer.

Spelling en uitspraak

Binnen het Nedersaksisch taalgebied wordt door bijna ieder dialect een eigen spelling gehanteerd. Dat geldt ook voor het Achterhoeks. Tussen de spelling van de verschillende dialecten bestaan grote verschillen. De overkoepelende federatie van streektaalorganisaties in het Nedersaksisch taalgebied (SONT) heeft zich onder andere ten doel gesteld, te komen tot een gezamenlijke spelling van het Nedersaksisch in zijn verschillende vormen. De SONT-werkgroep 'Spelling', waarin dialectologen uit de verschillende regio's vertegenwoordigd waren, heeft in 2001 met steun van 'Het Plantenfonds' de 'Nedersaksische Spelling 2000' het licht doen zien. (Federatie SONT, Kampen 2001). Het is een voorkeurspelling.

De werkgroep 'Dialect en religie' heeft gemeend, zich aan deze nieuwe spelling te moeten conformeren. Derhalve is voor deze uitgave van de bijbelboeken Prediker en Hooglied zo correct mogelijk de nieuwe SONT-spelling gehanteerd. Op één punt is daarvan afgeweken. Het Nederlandse woord 'Heer' zou naar ons idee moeten worden gespeld als 'Haer'. Maar omdat al in een eerder stadium besloten is, daar waar het gaat om de aanduiding van God ook in het Achterhoeks vanwege de herkenbaarheid het woord 'Heer' te gebruiken, hebben we gemeend, dat ook hier te moeten doen. Maar dat zou dan ook moeten gelden voor woorden, die samengesteld zijn met het woord 'heer', bijvoorbeeld 'gastheer'.

Vertaalproblemen

In dit gedeelte worden een paar problemen aan de orde gesteld, waarmee de vertalers en de werkgroep hebben geworsteld bij het overzetten van de Hebreeuwse tekst naar het Achterhoeks. Allereerst iets over moeilijkheden bij Prediker.

Het begon al meteen met de titel van het boek. De Hebreeuwse naam is Kohèlet. In de in het 'Vooraf' genoemde vertaling 'Een twijfelaar aan het woord' van het NBG uit 1974 komt men na

een uitvoerige bespreking van de mogelijke betekenis van de naam tot de conclusie, Kohèlet te laten staan en de naam niet te vertalen. Martin Buber vertaalt in 'Die Schriftwerke, verdeutscht von Martin Buber' de naam met 'Versammler'. Luther vertaalt het woord met 'Prediger' en de Nederlandse bijbelvertalingen hebben gekozen voor 'Prediker'. Het Achterhoekse werkwoord, dat aan 'Prediker' ten grondslag ligt, luidt 'praeken' en de daarvan afgeleide persoonsaanduiding zou zijn 'praeker', een niet bestaand woord. Dat woord roept echter bij de Achterhoeker onmiddellijk associaties op met woorden als 'praekebuul', 'praekebaernd', 'praekebreur' en 'praekemeister'. Woorden, waarmee mensen aangeduid worden, die óf nog al veel en prekerig praten óf die zichzelf graag horen praten. Na lange discussies werd besloten, om juist vanwege deze associaties en vanwege de herkenbaarheid voor de lezer de Nederlandse benaming 'Prediker' te handhaven.

Vervolgens dook meteen in Pred. 1 : 2 het volgende probleem op. Wat te doen met het beroemde 'ijdelheid der ijdelheden' uit de Statenvertaling (SV) en de NBG-vertaling 1955 (NBG), of zoals Buber vertaalt 'Dunst der Dünste'? Het Hebreeuwse woord 'hebel' betekent 'damp, adem', de vertaling van Buber dekt dus dat woord. Maar het Achterhoekse kent geen genitief, dus moest er gezocht worden naar een andere omschrijving. Ook met de woorden 'damp' en 'adem' kon men eigenlijk niets beginnen. Daarom werd gekozen voor het woord 'wind', een woord waarmee men in het Achterhoekse kan aanduiden, dat datgene wat iemand doet of zegt, niets om het lijf heeft, niets waard is. De versterking door middel van de genitiefvorm werd gevonden in het woord 'allemaole'. Vandaar de vertaling van dit vers: Wind, zeg den Prediker, allemaole wind, niks waerd.

Prediker 2 : 14 stelde vertaler en werkgroep voor de vraag, hoe om te gaan met 'zot' (SV), 'dwaas' (NBG) als tegenstelling tot 'wijze', in het Hebreeuws 'k@siel', bij Buber 'Tor'. Het gaat daarbij om iemand, die op alle manieren dwaas en kortzichtig handelt. Men kan in het Achterhoekse van iemand zeggen, dat het 'ne wiezen man' is. Men kan van iemand ook zeggen, dat het 'ne onwiezen' is. Het gaat dan om een soort van domme-kracht-mens. Verder heeft het bijwoord 'onwies' een versterkende betekenis. 'Ne onwies starken kaerl' is een man, die heel erg sterk is. Uiteindelijk heeft de werkgroep gekozen voor de vertaling met 'on-wiezen', waarbij voor haar gevoel alle aspecten van het grondwoord recht zijn gedaan.

Ook de vertaling van 'rechtvaardige' (SV en NBG) in Pred. 8 : 14, bij Buber 'Bewährte', in het Hebreeuws 'tsaddiek' was niet eenvoudig. Weliswaar kun je het in het Achterhoekse van iemand zeggen, dat het 'ne rechtvaerdeg' is. Meestal wordt dan gezegd: 't is mi-j zonne rechtvaerdeg' en bedoelt men, dat iemand een beetje een sul is. Het woord 'rechtvaerdeg' komt verder voor in de uitdrukkingen 'rechtvaerdege häöre' (sluik haar) en 'rechtvaerdeg waer' (wie werkt, heeft het warm en wie lui is, wordt koud). Na lang wikken en wegen werd gekozen voor de vertaling van het woord 'Bewährten' uit de vertaling van Buber: iemand, die gebleken heeft betrouwbaar te zijn. In het Achterhoekse is dit vertaald als 'leu wao'j van op an könt' en 'in zien doen en laoten altied betrouwbaor ewest is'.

Bij het Hooglied leverde meteen de titel al een probleem op. Buber gebruikt hiervoor 'Gesang der Gesänge'. Een vertaling als 'heugste leed' is voor de Achterhoek niet bruikbaar, noch 'leed van de leder'. Uiteindelijk is na enige discussie en op voorkeur van de vertaler gekozen voor 'Het mooiste leed'.

In hoofdstuk 4, de verzen 1 en 2, is het beeld gebruikt, zoals het in de tekst staat. De discussie bewoog zich op het vlak of voor Achterhoekers (en voor andere Nederlanders) de vergelijking van het haar van het meisje met een 'trop seggen', een kudde geiten, het toppunt van schoonheid is voor haar. Bovendien of de vergelijking van haar tanden met een kudde schapen eveneens lovend is voor haar uiterlijk. In het Achterhoekse kennen we andere, ons meer aansprekende

vergelijkingen, zoals 'hööre as riepene rogge' en tanden 'as kleine kezzeling (= steentjes) in 't baekzand wit eschuurd'. Gekozen is voor de 'letterlijke' vertaling.

Een paar andere problemen deden zich voor bij de vertaling van hoofdstuk 6 : 12. Bij de vertaling van 'Gefährt' van Buber is hier gekozen voor 'gevaar', de benaming voor een willekeurig voertuig. Het vormt de tegenstelling tot bijvoorbeeld 'te paard' of 'te voet' en geeft niet nauwkeurig aan om welk voertuig het gaat. Toppunt van luxe is daarbij 'rietuug'. Dat woord leek hier niet geheel op zijn plaats. In hoofdstuk 1 : 9 is voor hetzelfde woord 'wagen' gebruikt, in combinatie met 'vullemaere', een merrie.

Bij de vertaling van hoofdstuk 7 : 1 stuitte niet alleen wij op moeilijkheden. De vraag, wat hier precies bedoeld wordt, is nog steeds niet definitief opgelost. Ook Buber geeft hier geen duidelijkheid. Daarom kozen wij aanvankelijk voor een letterlijke vertaling van de tekst, maar toch met de interpretatie, dat een vergelijking met een 'danseres', zoals uit Mahanaïm' niet bedoeld is als een vleierende vergelijking. In een Achterhoekse vertaling – wanneer deze interpretatie juist zou zijn – zou kunnen staan: 'as ne daerne, dee op alle kattenkarmissen danst'. De benaming voor een meisje, dat niet te goeder naam en faam bekend staat. Maar ook deze vertaling kon niet ieders goedkeuring wegdragen, omdat het woord 'kattenkarmissen' in de context van deze vertaling duidelijk als een anachronisme werd ervaren. Na uitvoerige discussies kwamen we tenslotte uit op: 'Zee is der toch neet ene dee op alle markten danst'.

Het zijn zo maar enkele voorbeelden van vertaalproblemen, die we als vertalers in 'Prediker', wijsheidsliteratuur, en 'Hooglied', een poëtische tekst, ontmoetten.